

26.04.2011

Avrupa Birliği (AB), ikinci genişleme evresini Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın katılımıyla 1980 başlarında yaşayarak 12 üyeden 15 üyeye ulaşmıştı. Bu üye bileşimi yaklaşık çeyrek yüzyıllık bir zaman diliminde korunarak Birliğin siyasi, idari, hukuki ve iktisadi yapılarını pekiştirmesi ve geliştirmesi sağlanmıştı.

AB'nin 2004 genişlemesiyle 15 üyeden 25 üyeye çıkması, daha sonra Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla 27 üyelik bugünkü sınırlarına ulaşması süreci, yeni bir AB yapısı oluşturmuştur. Bu üçüncü genişleme evresi, artık genel kabul gören bir saptamaya göre, iki farklı hızda ilerleyen bir AB'nin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu "iki vitesli" Avrupa, ülkelerin sadece ekonomik büyüme hızları bakımından değil büyümenin niteliksel boyutu bakımından da geçerlidir. Bu bağlamda AB'nin ilk 12 üyesi daha oturmuş sanayi toplumlarını simgelemektedir. Bunlardan Almanya bu grubun olduğu kadar tüm AB ülkelerinin lokomotif durumuna gelecek bir ekonomik dinamizmi ve teknolojik üstünlüğü simgelemeye başlamıştır. Bu gelişme, AB içi ekonomik çıkar çatışmalarını iyice su yüzüne çıkarmaktadır.

Böyle karmaşık bir yapı içinde Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi bakımından kendine yer bulamaması düşünülemez. Her ne kadar kişi başına gelir düzeyi açısından Türkiye son katılan iki üye düzeyini aşamamış olsa da, toplam ulusal geliri, dışa açıklık derecesi, kapitalist kurumsal yapılarının gelişmişlik düzeyi ve ekonomik gelişme potansiyeli bakımından AB üyeliğini taşıyamayacak bir ülke değildir.

Ekonomi alanında kalınırsa, sorun, başlangıçta –örneğin 1980 başlarında-, Türkiye'nin AB'nin

tarımsal ve bölgesel destekleme bütçesine getireceği yükler ve Türkiye'den AB'ye yönelebilecek göç dalgalarının istihdam koşullarını kötüleştirilmesi olarak görülebilirdi. Ama şimdi AB tarımsal/bölgesel destekleri azalmış ve Türkiye'nin AB desteklerine gereksinimi küçülmüştür. Buna karşılık, Türkiye'den AB'ye işgücü göçü tehdidi eski ağırlığını kaybetmiş olsa dahi gene bir tehdit olarak algılanmaktadır; özellikle de 2008-2009 krizinin olumsuz istihdam etkileri sürerken ve AB'nin Akdenizli ülkelerinde ekonomik sıkıntılar büyürken...

EKONOMİ-DIŞI SORUNLAR BÜYÜRKEN

Buna rağmen sorunlar ve çekinceler daha çok ekonomi dışı alanlardadır ve bu bugün dünden daha belirleyici görünmektedir. Türkiye'nin temsil ettiği farklı inanç ve kültürlerin AB içinden bakıldığında bir sorun alanı olarak tanımlanması (nitekim din eksenli bir partinin iktidar olmasıyla bu kaygılar büyümüştür), kadın-erkek eşitsizliği ve kadına bakıştaki ilkel anlayışın daha fazla görünür olması, ikili toplumsal yapı, vb. Türkiye algısının sorunlu alanlarını teşkil ederken, Avrupa toplumlarında daha olgun ve hoşgörülü demokratik anlayışların yeşertilememesi, Türkiye'nin üyeliğinin bazı Avrupalı politikacılarca bir siyasi istismar konusu yapılması, AB'nin egemen ülkelerinin Türkiye gibi büyük nüfuslu bir ülkeyle AB'nin idari direksiyonunu paylaşmak istememeleri gibi öğeler de AB'nin sorunlu alanlarıdır.

AB aslında hiçbir dönemde (buna Yunanistan'ın Birliğe başvurduğu 1970'lerin ikinci yarısı da dahil) Türkiye'yi tam üyelik statüsü içine almayı samimi olarak istememiştir. Türkiye'ye Katma Protokolle 1970'lerde tanınan "ortak üyelik" statüsünün devam etmesini sağlamak AB'nin açığa vurulmamış stratejik hedefiydi. Bu hedefin açığa vurulması 2004 genişlemesinden hemen sonra olmuştur. Ne yazık ki AKP Hükümeti 2004 Aralık ayında, "imtiyazlı ortaklık" statüsüne de varabilecek bir açık uçlu müzakere sürecine "evet" diyerek tam üyelik kapısını adeta kendi yüzüne resmen kapatmıştır. Bundan sonraki süreçte, açık uçlu müzakere sürecinin tek mümkün sonucunun "imtiyazlı ortaklık" olabileceğinin yüksek sesle dillendirildiği bir döneme girilmiş ve bunda da Almanya ve Fransa gibi AB'nin iki en büyük merkez ülkesi başı çekmiştir. Müzakere kapsamındaki 35 maddeden üyelik sürecini doğrudan ilgilendiren beş madde Fransa tarafından dondurulmuştur. Artık kartlar açık oynanmaktadır.

2004 sonrasındaki genişlemede yeni 12 üyenin 10'u Doğu Avrupa ülkelerinden oluşmuştur. Bu ülkelerin AB'ye üye yapılmalarının arka planında gene ekonomi-dışı etkenler belirleyici olmuştur. Bu birleşmelerle II. Dünya Savaşı'nın bakiye hesabı görülmüştür. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bu ülkeler açısından ortaya çıkan kararsız dış ekonomik/siyasi ilişkilerin biran önce AB'nin çıkarları doğrultusunda "halledilmesi" gerekiyordu. Bunun için acele edilmesi şarttı. Yunanistan'ın vetosunun önlenmesi açısından, coğrafi açıdan Asya'da bulunan Kıbrıs'ın da AB'ye üye alınması AB'nin stratejik vazgeçilmeziydi. Türkiye'nin belki bu büyük

stratejiyi önleyecek kozları yoktu, ama hiç olmazsa kendi müzakere sürecine Kıbrıs'ın ayakbağı oluşturmamasını önleyecek koşullar öne sürebilirdi. AKP iktidarı, AB kartını kendi kısa dönemli iç politika çıkarları lehine kullanma adına, Türkiye'nin bu stratejik çıkarından kolayca ödün vererek yeni bir açmazda daha imza atmış oldu.

TÜRKİYE İÇİN DÜNYANIN SONU MU?

Özetle, Türkiye kendisi için en büyük engelleri AKP iktidarı eliyle yaratmıştır. Bunlar açık uçlu müzakere sürecine evet demek ile Kıbrıs'ta çözüm olmadan kabul edemeyeceği koşullara –çözüm olacağı varsayımıyla- evet demektir. Bunlardan birincisi daha kalıcı bir belirsizlik etkenidir. AB yönetimi şimdi bu baskı araçlarını eline geçirmiş ve Türkiye'nin önüne yeni engeller çıkararak zaman kazanmanın ve süreci sürdürmenin olanaklarını elde etmiştir.

Hepsinden önemlisi, Türkiye'nin kendi iç siyasi yapısındaki dinci otokratik eğilimler, strateji hatalarını aşan ve Türkiye'yi Avrupa'dan uzaklaştıran en ayrıştırıcı etken olma yolundadır. Yargı ve medya üzerindeki baskılar, güçler ayrılığının giderek güçler birliğine dönüşmesi, dinci muhafazakarlığın yükselişi Türkiye'yi demokratik ülkeler saflarından giderek uzaklaştırmaktadır.

AB'de yükselen milliyetçi ve ırkçı dalgalar, göçmen karşıtı politikalar, muhafazakarlaşma eğilimleri, ekonomide korumacı yöneliş potansiyeli, krizdeki ekonomiler ve büyüyen işsizlik sorunları, ulus-devlet yapılarının siyasi bütünleşmeye karşı direnci ve ülkeler arası çekişmelerin artması, Türkiye'nin tam üyeliğine yeni setler çekmektedir.

Türkiye'den kaynaklanan nedenler ve sürecin kötü yönetimi gibi hatalar olmasaydı dahi AB'ye tam üyelik yolu açılmayabilirdi. Ama en azından Türkiye AB'den alacaklı konumda olur ve bunu ilişkilere yansıtabilirdi. “Kazan–kazan” tüccar mantığının bizi götürdüğü yer, kaybedenlerin safıdır. Bu ilişkileri yeniden dengeli bir mecraya sokmak çok çaba ve zaman gerektirecektir; gene de sonuç önümüzdeki 10-15 yıl için koca bir sıfır olacak gibi görünmektedir.

Ama çok da hayıflanmayalım. Bu, dünyanın sonu da değildir. AB'nin kendi iç sorunlarının büyümesi, Birliğin ekonomik büyüme hızının Türkiye'yi de yavaşlatacak etkiler yapma olasılığının yüksekliliği, para birliğinin zayıf ekonomilerin aleyhine çalışması gibi etkenler dikkate alındığında, Birlik ile ilişkileri Türkiye'nin çıkarları ekseninde daha serinkanlı yürütmek gereği ortaya çıkacaktır.

Prof. Dr. Oğuz Oyan

Odatv.com